

УДК 378.147.15.025/.026

**МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ЗА УМОВ УПРОВАДЖЕННЯ ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ**

©Упатова І. П.

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

Інформація про автора:

Упатова Ірина Петрівна: ORCID: 0000-0002-0060-1186; handiy63@gmail.com; кандидат педагогічних наук, професор кафедри природничих дисциплін; КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, провулок Руставелі, 7, м. Харків, 61001, Україна.

Перебудова структури й змісту середньої загальної освіти в сучасних умовах викликає суперечності між освітніми потребами загальноосвітніх навчальних закладів і підготовкою вчителів у педагогічних ВНЗ. У статті обґрунтовується доцільність упровадження дидактичних комплексів, які сприяють формуванню методичної компетентності майбутнього вчителя.

Дослідження спирається на серію методів: спостереження, педагогічний експеримент, аналіз, узагальнення, в групу піддослідних було включено студентів другого курсу.

Мета статті полягає в розкритті змісту та умов успішного впровадження дидактичних комплексів у процес методичної підготовки вчителів.

Результатом упровадження дидактико-методичних комплексів є пошук шляхів, які забезпечать високий рівень методичної підготовки майбутніх учителів, що в кінцевому результаті сприятиме прискореному їхньому професійному становленню.

Упровадження дидактико-методичних комплексів забезпечує формування в майбутніх учителів критичного мислення щодо власної методичної діяльності, опанування методичною компетентністю.

Подальше дослідження планується в напрямку розробки методологічних підходів до методичної підготовки майбутніх учителів.

Ключові слова: методична підготовка, дидактико-методичний комплекс, методика викладання, методична діяльність, методичні завдання, діяльнісний підхід до навчання, методична компетентність.

Упатова І. П. «Методическая подготовка будущих учителей при помощи дидактико-методических комплексов»

Перестройка структуры и содержания средней школы в современных условиях вызывает противоречия между потребностями общеобразовательных учебных заведений и подготовкой учителей в педагогических вузах. В статье обосновывается целесообразность внедрения дидактических комплексов, которые способствуют формированию методической компетентности будущих учителей.

Исследование опирается на серию методов: наблюдение, педагогический эксперимент, анализ, обобщение, в группу испытуемых были включены студенты второго курса.

Цель статьи заключается в раскрытии содержания и условий успешного внедрения дидактико-методических комплексов в процесс методической подготовки учителей.

Результатом внедрения дидактико-методических комплексов является поиск путей, которые обеспечат высокий уровень методической подготовки будущих учителей, что в конечном итоге приведет к ускоренному их профессиональному становлению.

Внедрение дидактико-методических комплексов обеспечивает формирование у будущих учителей критического мышления относительно их собственной методической деятельности, овладение методической компетентностью.

Дальнейшее исследование планируется в направлении разработки методологических подходов к методической подготовке будущих учителей.

Ключевые слова: методическая подготовка, дидактико-методический комплекс, методика преподавания, методическая деятельность, методические задания, деятельностный подход к обучению, методическая компетентность.

Upatova I. P. “Methodological training of future teachers through the implementation of didactic-methodological complexes”

The process of rebuilding the structure and content of secondary education in modern conditions arouses a contradiction between the educational needs of secondary schools and teacher training in higher educational institutions. The article substantiates the expediency of implementing didactic complexes aimed at promoting the development of methodological competence of future teachers.

The study is based on a series of methods: observation, pedagogical experiment, analysis, generalization, the experimental group included second-year students.

The purpose of the article is to disclose the content and conditions for successful implementation of didactic-methodological complexes in the process of methodological training of school teachers.

The introduction of didactic-methodological complexes results in finding ways that will ensure high-quality methodological training of teachers, which will ultimately lead to the acceleration of their development as specialists in methodology.

The implementation of didactic guidance systems encourages future primary school teachers to think critically about their own methodological activity and helps to acquire methodological competence.

Further research into the elaboration of methodological approaches to methodological training of future teachers is envisaged.

Keywords: methodological training, didactic-methodological complex, methods of teaching, methodological work, methodological objectives, methodological objectives, activity approach to learning, methodological competence.

Постановка проблеми. У зв'язку з перебудовою структури і розвитком змісту середньої загальної освіти в умовах упровадження нового Державного стандарту, концепції «Нова українська школа» виникають суперечності стосовно підготовки майбутніх учителів у педагогічних ВНЗ та освітніми потребами сучасних загальноосвітніх навчальних закладів, оскільки спостерігається відставання їх науково-методичного та творчо-методичного рівня, що викликає низку проблем, які впливають на професійне становлення фахівця-початківця, внаслідок чого багато випускників виявляються не завжди конкурентоспроможними.

Аналіз останніх досліджень. Проблему методичної підготовки майбутніх учителів досліджували К. Авраменко, І. Беленок, Н. Грицай, О. Мітіна, В. Моторіна, М. Криловець, Я. Левченко, Н. Міщук, Л. Орлова, С. Скворцова, О. Таможня та ін. [1, 3, 4, 5, 6, 7, 8].

Методична підготовка майбутнього вчителя розглядається Л. Орловою як система, що включає цілі, зміст, методи, засоби і форми організації навчання студентів [6].

В. Моторіна розуміє під цим терміном процес і результат оволодіння студентами основами методичної діяльності вчителя [5].

Мета статті полягає в розкритті змісту та умов успішного впровадження дидактико-методичних комплексів в процес методичної підготовки майбутніх учителів, зазначенні можливості комплексів щодо методичної діяльності студентів під час виконання практичних, лабораторних та самостійних робіт.

Основна частина. Обов'язковою умовою для забезпечення методичної спрямованості навчального процесу є наявність відповідного навчально-методичного забезпечення: підручники, посібники, періодичні видання за фахом, навчально-методичні комплекси з дисциплін тощо.

Виходячи з того, що в педагогічних ВНЗ не завжди є можливість забезпечити навчальний процес сучасними підручниками та навчальними посібниками, саме тому викладачі ВНЗ розробляють для студентів навчально-методичні комплекси, робочі зошити з

друкованою основою, використання яких забезпечує досягнення освітніх результатів, передбачених Державним стандартом освіти та навчальною програмою з предмету.

Слід зазначити, що протягом навчання у вищому педагогічному навчальному закладі дидактичні вміння майбутнього вчителя наповнюються методичним змістом, а якість та ефективність фахової підготовки майбутніх учителів має визначати система методичних знань, навичок, умінь, доцільно застосовуваних ним на практиці.

Для реалізації завдань щодо методичної підготовки майбутніх учителів певні можливості надає курс «Основи природознавства з методикою викладання», програма якого являє собою систему взаємопов'язаних розділів, спрямованих на комплексну методичну підготовку майбутнього вчителя, і спрямований на оволодіння студентами основами методики викладання природознавства, організаторськими навичками; вміннями застосовувати набуті методичні знання в практичній педагогічній діяльності.

Програма зазначеної дисципліни передбачає творче використання теорії і практики передового педагогічного досвіду, забезпечує координацію розділів тем методики викладання природознавства, проведення навчально-дослідницької роботи із вдосконалення навчально-виховного процесу в школі, пов'язана із вивченням актуальних питань методики навчання як на уроках, так і в позаурочний час, позакласній роботі, що передбачає впровадження різних освітніх технологій.

Для забезпечення творчого навчального процесу майбутніх учителів під час навчальних (лабораторних, практичних, семінарських) занять та з метою організації самостійної роботи було впроваджено авторський дидактико-методичний комплекс із дисципліни «Основи природознавства з методикою викладання» – «Комплекс навчально-дослідницьких і самостійних завдань із методики викладання природознавства» (КНДС), розробленого групою авторів (Г. Пономарьва, В. Тетьоркіна, С. Погорелова, І. П. Упатова) з метою формування методичної компетентності в майбутніх учителів, здатних розв'язувати сучасні методичні завдання школи [2].

Зміст зазначеного дидактико-методичного комплексу максимально спрямований на формування особистості майбутнього вчителя, самостійне здобування ним методичних знань, формування навичок та умінь методичної діяльності.

Основою для створення КНДС із методики викладання природознавства була навчальна програма з цього предмета, підручник із методики навчання (викладання) природознавства авторів Т. Байбара, Л. Нарочна, Г. Ковальчук, К. Гончарова, в яких автори змодельовали зміст методичних знань, навичок, умінь та діяльність викладача, що забезпечує навчальну діяльність суб'єктів учіння та підручники з природознавства для загальноосвітніх навчальних закладів.

Розробляючи «Комплекс навчально-дослідницьких самостійних завдань із методики викладання природознавства», було враховано дидактичні вимоги до нього, серед яких: 1) знання студентами змісту програми з природознавства; 2) володіння методикою навчання в залежності від вікової категорії учнів; 3) забезпечення функціональної цілісності завдань; 4) оптимальність за обсягом завдань; 5) доступність та зрозумілість у використанні; 6) забезпечення індивідуалізації навчання і стимулювання пізнавальних інтересів студентів; 7) наявність досвіду методичної діяльності студентів; 8) наявність додатків методичного спрямування (технологічна карта уроку, схема аналізу уроку, рекомендації підготовки до уроку; приклади визначення мети (дидактичної, розвивальної, виховної) і завдань уроку; особливості структури, змісту та класифікація нетрадиційних уроків; види та функції окремих навчально-наочних посібників; особливості системи контролю навчальних досягнень учнів та їх рівні).

Вищезазначені дидактичні вимоги дають можливість для обґрунтування засад створення «Комплексу навчально-дослідницьких самостійних завдань із методики викладання природознавства» (КНДС): 1) забезпечення відповідності змісту КНДС цільовому призначенню кожної його складової; 2) достатність, точність та повнота наукової інформації для всіх його складових; 3) логічна послідовність, зрозумілість змісту завдань; 4) оптимальність обсягу завдань лабораторних практичних і самостійних робіт; 5) надання

студентам можливості самоосвіти та самоконтролю; б) дотримання диференційованого підходу під час добору та виконання пізнавальних завдань.

Авторський КНДС в узагальненому вигляді висвітлює питання методики викладання шкільного курсу природознавства з урахуванням вимог державного стандарту середньої загальноосвітньої школи, змін до навчальних програм та підручників.

У комплексі навчально-дослідницьких самостійних завдань із методики викладання природознавства використані сучасні дидактичні концепції поетапного формування основних природничих понять та розумових дій учнів, змістового узагальнення, проблемно-розвивального та особистісно орієнтованого навчання тощо.

Навчальні завдання передбачали методичний аналіз тем шкільного курсу з природознавства, складання тематичних планів вивчення тем, складання конспектів уроків різних типів, диференційованих завдань, аналіз і самоаналіз уроків тощо.

Комплекс навчально-дослідницьких і самостійних завдань із методики викладання природознавства спрямований на систему методичної підготовки майбутніх учителів до навчання молодших школярів природознавству.

Зміст навчально-методичного посібника включає такі напрями методичної підготовки майбутніх вчителів як: ознайомлення навчальною програмою з природознавства, підручником, робочим зошитом з друкованою основою, методами, прийомами і засобами навчання, формами організації навчальної діяльності учнів, структурою уроку, особливостями організації і керування процесом навчання тощо.

Методична підготовка майбутнього вчителя під час вивчення зазначеної дисципліни передбачала організацію навчання, за якої студенти здійснювали роботу, адекватну методичній діяльності вчителів загальноосвітніх навчальних закладів.

Так, під час виконання практичної роботи «Аналіз навчальної програми» у студентів цілеспрямовано формувалися знання щодо методики роботи з навчальною програмою, відбувалося критичне осмислення змісту освіти з предмету «Природознавства» за класами та розділами програми; формувалися уміння: аналізувати нормативні документи (державний стандарт загальної середньої освіти, навчальну програму з природознавства), зазначати об'єм природознавчих знань, які отримують учні, розвивалися навички роботи з навчальною програмою, вміння визначати навчальні, розвиваючі і виховні завдання тощо.

Питання та завдання для самостійного опрацювання документу про Державний стандарт загальної середньої освіти та Базового навчального плану школи як його складової частини також сприяли формуванню методичного мислення і педагогічної рефлексії діяльності майбутніх фахівців.

Наведемо приклади таких завдань:

- Дайте поняття про державний стандарт загальної середньої освіти, розкрийте його мету і функції, охарактеризуйте структуру.

- З'ясуйте, чим різняться інваріантна та варіативна складові змісту освіти?

- Охарактеризуйте поняття «зміст освіти», назвіть елементи змісту освіти.

- З'ясуйте суть компетентнісного та діяльнісного підходу до сучасного змісту освіти.

- Зробіть висновки про розвиток змісту загальної середньої освіти в Україні (на основі аналізу основних положень концепції «Нова українська школа») тощо.

Результатом виконання самостійної роботи методичного спрямування було отримання студентами цілісного уявлення про зміст і структуру рівнів освіти, встановлено погодинне співвідношення між освітніми галузями, визначено гранично допустиме навантаження учнів та загальнорічну кількість годин.

Аналіз студентами нормативних документів під час навчальної діяльності дозволяв формувати в них навички методичної професійної діяльності.

З вищезазначеного випливає, що в основу формування методичних знань, навичок і умінь майбутніх учителів покладено діяльнісний підхід.

Так, у зазначеному КНДС подано методичні завдання для виконання лабораторних і практичних робіт, під час яких відбувається формування в майбутніх учителів навичок і вмінь

розв'язувати методичні задачі, а також містяться питання для обговорення під час семінарських занять, пропонуються завдання для самостійних методичних досліджень.

Одним з етапів методичної діяльності майбутніх учителів був аналіз шкільних підручників із метою встановлення його відповідності діючої навчальної програми з природознавства. Проілюструємо завдання для самостійної роботи (самостійні методичні дослідження) на прикладі теми «Робота з підручником як метод навчання», мета якої полягала в опануванні методичними знаннями й уміннями щодо планування роботи з підручником природознавства на різних етапах уроку.

Зміст методичного дослідження студентів полягав у тому, що необхідно було дослідити дидактичні умови організації роботи з підручником та запропонувати методику роботи з ним на різних етапах уроку: перевірки домашнього завдання; вивчення нового матеріалу; закріплення вивченого матеріалу. Також студентам необхідно було дослідити і запропонувати методичні прийоми роботи з текстом та ілюстраціями підручника, завданнями і вправами, таблицями і схемами.

З метою формування творчої складової методичної підготовки студентів передбачалось і таке завдання: запропонувати завдання для заохочення роботи молодших школярів із підручником.

За допомогою зазначених завдань у студентів відбувалося формування методичного вміння організувати роботу учнів із підручником, що виявлялось у конкретних діях у процесі виконання завдання.

Під час дослідження було встановлено, що в складі будь-якого методичного вміння як дії виділяють такі компоненти як мета, об'єкт, зміст, методична діяльність, результат. Тому для дослідження стану сформованості методичного вміння необхідно було виділити всі компоненти (приватні дії), які і дозволяли не тільки встановити її склад, а й побачити проміжні аспекти процесу формування, оскільки оволодіння будь-яким методичним умінням проходить певні етапи у своєму становленні.

Виконуючи методичні завдання КНДС, студенти опановували новими методичним знанням, аналізували, інтерпретували і перетворювали власну методичну діяльність у відповідності до нових завдань.

Виконання дидактико-методичних та дослідно-методичних завдань дозволяло майбутньому вчителю, під час проходження педагогічної практики, вирішувати актуальні питання вдосконалення процесу навчання природознавству, бачити проблемні аспекти власної методичної діяльності, вибудовувати освітню траєкторію, оскільки, проводячи методичне дослідження, студент змінював своє розуміння щодо педагогічної діяльності.

Отже, самостійні роботи, практичні та лабораторні заняття допомагали майбутнім учителям зрозуміти доцільність використання різних методів і прийомів навчання, сприяли формуванню в них навичок використання різноманітних засобів наочності, роботи з методичною, навчальною та довідковою літературою; пов'язувати теоретичний матеріал із його практичним використанням на уроках із природознавства.

З вище зазначеного випливає, що зміст дидактико-методичного комплексу (КНДС) відповідав основним видам методичної діяльності вчителя, завдяки чому навчально-методична підготовка студентів набула важливого значення для становлення майбутніх учителів у прискорені терміни, сприяла формуванню відповідального ставлення до методичної роботи вчителів.

Упровадження дидактико-методичного комплексу дозволяло майбутнім учителям отримати досвід методичної діяльності щодо аналізу освітніх нормативних документів, підручників, визначали державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, формулювали мету і завдання вивчення розділу, підрозділу, теми, навчалися розробляти моделі різних типів уроків, які представляли у формі мультимедійних презентацій, детально обговорювали окремі їх фрагменти. Після педагогічного аналізу уроку за алгоритмом (технологічною картою уроку), поданими в додатках КНДС, студенти виконували лабораторні та практичні роботи, під час яких розглядалась методика вивчення основних питань теми уроків, розв'язувалися методичні завдання на різних рівнях (репродуктивному,

конструктивному, творчому), здійснювався контроль за якістю виконання роботи та відбувалась педагогічна рефлексія.

Саме тому, освітній процес сучасного ВНЗ має базуватися на принципі діяльнісного підходу, що має бути реалізованим під час навчальних занять і може бути пов'язаний із відпрацюванням методичних прийомів упровадження не тільки вищезазначених дидактико-методичних комплексів (КНДС), але й робочих зошитів із друкованою основою (РЗДО), що дає можливість вирішувати проблему реалізації теоретичних знань у практичній діяльності студентів під час вивчення різних дисциплін.

Цілком зрозуміло, що такий напрям роботи зі студентами сприяє реалізації нових концептуальних підходів до навчання майбутніх учителів на підставі впровадження діяльнісного підходу, а також формуванню в них професійно-методичної компетентності.

Слід зазначити, що зазначені дидактико-методичні комплекси (КНДС, РЗДО, методичні рекомендації для педагогічної практики з позакласної виховної роботи в школі), можуть упроваджуватися як поліфункціональні дидактичні засоби, завдяки яким можливе формування методичного мислення, активізації процесу професійного саморозвитку й самоосвіти, що сприяє підвищенню ефективності навчального процесу в педагогічному ВНЗ.

Упровадження зазначених дидактичних матеріалів дає можливість реалізувати індивідуальний і диференційований підхід до студентів, оптимізувати процес навчання, підвищити рівень методичної підготовки майбутніх учителів.

З погляду діяльнісного підходу до освітнього процесу у педагогічному вищому навчальному закладі можливість вирішити питання застосування теоретичних знань у практичній діяльності студентів у процесі вивчення дисциплін дає використання таких дидактичних по посібників як робочі зошити із друкованою основою (РЗДО). А розв'язанню проблеми формування дидактико-методичної складової науково-методичної підготовки майбутніх фахівців може сприяти процес оволодіння технологією використання робочих зошитів з друкованою основою на різних етапах навчання.

Робочі зошити з друкованою основою доцільно застосовувати на практичних заняттях як під час організації фронтальної, індивідуальної, парної, групової, колективної діяльності студентів. За умов використання РЗДО, з метою контролю доцільною є організація взаємооцінки як засобу формування адекватної самооцінки (рецензування й опанування, перевірка й оцінювання тестових завдань, аргументоване взаємооцінювання тощо).

Цінність використання зазначеної вище методики з оволодіння студентами технологією використання робочих зошитів із друкованою основою може посісти належне місце в загальному ланцюзі дидактичної системи навчального процесу і виконувати багатоаспектну роль у підвищенні професійної компетентності майбутніх вчителів.

На жаль, упровадження РЗДО й донині викликає неоднозначні відгуки як серед учителів шкіл, так і серед викладачів вищої школи. Причина негативного ставлення до таких дидактичних матеріалів полягає в орієнтуванні педагогів на репродуктивні методи навчання, на педагогічні стереотипи, що істотно посилюють небажання викладачів змінювати власний методичний досвід, відпрацьований роками, низький рівень професійної рефлексії окремих освітян, осмислення ефективності власної діяльності, брак аналізу переваг і помилок тих або інших способів і форм навчання студентів. За таких умов упровадження нововведень завжди спостерігається феномен опору змінам (інноваціям).

У дослідженнях, присвячених зазначеній проблемі (В. Онищук, О. Нільсон, Н. Преображенська, І. Худолєєв, Л. Єрмолаєва, І. Іонів, Ю. Троїцький, М. Савчин, В. Староста, Л. Нечволод, І. Упатова та ін.) відбиті окремі питання підвищення ефективності навчального процесу за допомогою робочих зошитів, сформульовані деякі методичні принципи організації роботи з ними.

Слід наголосити, що впровадження, наприклад, РЗДО в навчальний процес буде ефективним за умов інтеграції досвіду роботи загальноосвітніх навчальних закладів і педагогічних ВНЗ, у яких здійснюється підготовка майбутніх учителів, саме тому вони мають працювати в режимі впровадження інноваційних технологій. Отже, важливою умовою впровадження робочих зошитів із друкованою основою в навчальний процес педагогічного

ВНЗ є теоретико-методична та практична підготовка майбутніх учителів до їх упровадження на різних етапах навчання в загальноосвітніх навчальних закладах.

Цілком зрозуміло, що для здійснення ефективного керівництва освітнім процесом у педагогічних ВНЗ викладачам із різних дисциплін доцільно організувати діяльність студентів із виконанням завдань різноманітних дидактичних комплексів, що задає нову траєкторію навчання майбутніх фахівців як під час аудиторних занять, так і в позааудиторній роботі, а викладачеві – реальну можливість оптимізувати навчальний процес.

Отже, організація навчального процесу в педагогічному ВНЗ із використанням дидактико-методичних комплексів, як засобів професійного навчання, передбачає впровадження як відповідних методів і прийомів, так і забезпечує застосування фронтальної, індивідуальної, парної, групової та колективної діяльності, що дає можливість дійти висновку про роль дидактико-методичних засобів в забезпеченні зворотного зв'язку в навчальній діяльності викладача й студента, одержанні об'єктивної інформації про перебіг засвоєння ними знань, про вироблення умінь і навичок, своєчасне виявлення огріхів у навчанні та прогалин у знаннях.

Дидактико-методичні комплекси, за умов цілеспрямованого їх упровадження в вищих педагогічних закладах освіти, виконують кілька функцій [9]:

– формування у студентів умінь і навичок, реалізація знань на різних рівнях (репродуктивному, конструктивному, творчому);

– діагностування якості засвоєння взаємозв'язку між структурними елементами навчального матеріалу, що дає підстави визначати, наскільки успішно студенти оволодівали системою певних знань, який загальний рівень їх засвоєння, чи відповідає він вимогам навчальної програми, а також дає можливість реалізувати корекцію й самокорекцію знань;

– здійснення диференційованого контролю, самоконтролю та взаємоконтролю шляхом виконання завдань різного рівня складності, що передбачає врахування індивідуальних особливостей студентів;

– формування позитивного ставлення студентів до професійного навчання, підвищення його ефективності;

– мотивація й навчально-пізнавальна активізація діяльності;

– опанування майбутніми вчителями діяльністю, спрямованою на запровадження різних методів, засобів, форм навчання й контролю учнів;

– здійснення рефлексії власної методичної діяльності.

Під час дослідження було встановлено, що методика використання дидактико-методичних посібників у навчальному процесі педагогічного ВНЗ сприяє формуванню в майбутніх учителів методичної компетентності, сформованість якої стимулює у майбутніх учителів пізнавальну активність, сприяє формуванню адекватної самооцінки, педагогічної рефлексії, виробленню критичного ставлення до себе й навколишнього світу.

Критеріями сформованості методичної компетентності майбутнього вчителя є: 1) технологічна готовність; 2) готовність до здійснення інноваційної методичної діяльності; 3) ступінь розвитку методичного мислення; 4) прагнення до професійно-методичного самовдосконалення, ступінь творчої самореалізації; 5) ступінь розвитку педагогічної рефлексії; 6) творчо-методична активність особистості майбутнього вчителя.

Критеріями методико-практичного (діяльнісного) компонента методичної підготовки є сформованість таких умінь: послідовно виконувати дидактико-методичні дії й операції (моделювати уроки і позаурочні заходи, обґрунтовувати доцільність використання методів і засобів навчання молодших школярів, пропонувати альтернативні варіанти методичного розв'язку педагогічних задач тощо); проводити педагогічні дослідження в умовах загальноосвітнього навчального закладу; комплексно обґрунтовувати і оцінювати прийняте методичне рішення; раціонально використовувати можливості ІКТ, здійснювати педагогічну рефлексію, проводити заходи методичного спрямування тощо.

З вище зазначеного випливає, що методична підготовка майбутніх учителів, спрямована на свідоме і міцне оволодіння знаннями, навичками й уміннями і перетворення їх

в особисте надбання кожного, отже, формування в них методичної компетентності, яка включає:

– управлінсько-методичну компетентність майбутніх учителів (показники – вміння визначати головну мету і завдання уроку і позаурочних заходів; реалізовувати технологічні функції управління: планування, організацію, координацію, контроль, корекцію, облік, аналіз);

– потребу в постійному методичному вдосконаленні (показники: прагнення та вміння поєднувати традиційні та інноваційні форми науково-методичної роботи; усвідомлення необхідності у вивченні та впровадженні передового педагогічного досвіду; активна участь у науково-методичній роботі);

– методичну майстерність (показники: прагнення до оновлення змісту науково-методичної роботи; вміння розробляти авторські технології навчання і виховання; вміння здійснювати рефлексію власного досвіду роботи.

Слід зазначити, що розроблена під час експерименту методика організації та проведення навчальних занять з методики викладання природознавства базувалась на діяльнісному підході та посиленні принципу методичного спрямування процесу професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Варто підкреслити, що у процесі вивчення методики викладання природознавства лекційні, семінарські, лабораторні і практичні заняття реалізувалися в інтерактивній формі, студентам пропонувалися навчально-дослідницька, пошукова та самостійна робота за методичним спрямуванням. У межах проведеного дослідження було встановлено доцільність впровадження в навчальний процес таких засобів, як дидактико-методичні комплекси, при такому дидактичному підході до навчання у педагогічному ВНЗ, коли відбувається опанування майбутніми вчителями діяльністю, спрямованою на застосування різних методів, засобів, форм навчання й контролю учнів, відбувається продуктивне навчання студентів і формування якостей творчої особистості майбутнього вчителя.

Цілком зрозуміло, що продуктивне навчання, до якого включена реальна діяльність студента із формування своєї професійної компетенції, забезпечує перехід абстрактних методичних знань, якими вони володіють, у сферу їхньої практичної діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, розв'язанню проблеми методичної підготовки майбутніх учителів може сприяти впровадження дидактико-методичних комплексів із фахових дисциплін, які забезпечують формування в майбутніх учителів критичного мислення щодо власної методичної діяльності, опанування методичною компетентністю, сприяє розумінню важливості такого напряму педагогічної діяльності як методична робота.

Подальше дослідження планується в напрямку розробки методологічних підходів до методичної підготовки майбутніх учителів.

Список використаних джерел

1. Грицай Н. Б. Формування методичної компетентності майбутніх учителів біології в умовах вищого навчального закладу / Н. Б. Грицай // *Нова педагогічна думка*. – 2012. – № 1. Ч. II. – С. 199-202.
2. Комплекс навчально-дослідницьких самостійних завдань з методики викладання природознавства: навч.-метод. посіб./Г. Ф. Пономарьва, В. А. Тетьоркіна, С. М. Погорелова, І. П. Упатова. – Харків : ХГПА, 2015. – 100 с.
3. Левченко Я. Е. Теоретико-методичні засади формування професійної спрямованості особистості майбутнього вчителя: автореф. дис.... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Я. Е. Левченко ; Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. – Х., 2012. – 40 с.
4. Мішук Н. Й. Професійно-методична компетентність у контексті педагогічної діяльності вчителя біології / Н. Й. Мішук // *Вища освіта України*. – 2011. – № 3 (дод. 2) : тем. вип.: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – С. 528-533.
5. Моторіна В. Г. Дидактичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів математики у вищих педагогічних навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / В. Г. Моторіна; Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. – Харків, 2005. – 47 с.

6. Орлова Л. Н. Система методической підготовки учителів біології в педагогічному вузі : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Л. Н. Орлова; Омський гос. пед. ун-т. – Омськ, 2005.–40с.

7. Скворцова С. О. Теоретико-методичні основи формування компетентності майбутніх учителів: нормативна і варіативна складові методичної компетентності вчителя початкових класів / Педагогіка. Актуальні наукові дослідження. Теорія і практика: сб. науч. докладов. – Познань, 2015.–Ч. 2.– С. 119-124.

8. Таможняя Е. А. Система методической подготовки учителя географии в педагогическом вузе в условиях модернизации образования: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Е. А. Таможняя; Московский пед. гос. ун-т. – М., 2010. – 42 с.

9. Упатова І. П. Технологія використання робочих зошитів з друкованою основою на різних етапах навчання як спосіб формування професійної компетентності майбутніх фахівців/ І. П. Упатова// Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання : зб. наук. пр. – Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. – Вип. 14. – С. 188-192.

References

1. Hrytsay, NB 2012, 'Formuvannya metodychnoyi kompetentnosti maybutnikh uchyteliv biolohiyi v umovakh vyshchoho navchalnoho zakladu' [Formation of methodical competence of future teachers of biology in the conditions of a higher educational establishment], *Nova pedahohichna dumka*, no. 1, part II, pp. 199-202.

2. Ponomarva, HF, Tetorkina, VA, Pohorelova, SM & Upatova, IP 2015, *Kompleks navchalno-doslidnytskykh samostiynykh zavdan z metodyky vykladannya pryrodoznavstva* [Complex of educational and research independent tasks on methodology of teaching natural science], *Kharkivskahumanitarno-pedahohichnaakademiya*, Kharkiv.

3. Levchenko, YaE 2012, 'Teoretyko-metodychni zasady formuvannya profesiynoyi spryamovanosti osobystosti maybutnoho vchytelya' [Theoretical and methodical principles of forming the professional orientation of the future teacher's personality], *Doct.ped.n. abstract*, *Kharkivsky natsionalnyy pedahohichnyy universytet imeni Hryhoriya Skovorody*, Kharkiv.

4. Mishchuk, NY 2011, 'Profesiyno-metodychna kompetentnist u konteksti pedahohichnoyi diyalnosti vchytelya biolohiyi' [Professional-methodical competence in the context of pedagogical activity of the teacher of biology], *Vyshcha osvita Ukrayiny*, no. 3 (dod. 2), iss. *Vyshcha osvita Ukrayiny u konteksti intehratsiyi do yevropeyskoho osvithnoho prostoru*, pp. 528-533.

5. Motorina, VH 2005, 'Dydyktychni i metodychni zasady profesiynoyi pidhotovky maybutnikh uchyteliv matematyky u vyshchyykh pedahohichnykh navchalnykh zakladakh' [Didactic and methodical principles of vocational training of future teachers of mathematics in higher pedagogical educational institutions], *Doct.ped.n. abstract*, *Kharkivskyy natsionalnyy pedahohichnyy universytet imeni Hryhoriya Skovorody*, Kharkiv.

6. Orlova, LN 2005, 'Sistema metodicheskoy podgotovki uchitelej biologii v pedagogicheskom vuze' [System of methodical training of teachers of biology in a pedagogical university], *Doct.ped.n. abstract*, *Omskij gosudarstvennyy pedagogicheskij universitet*, Omsk.

7. Skvortsova, SO 2015, 'Teoretyko-metodychni osnovy formuvannya kompetentnosti maybutnikh uchyteliv: normatyvna i varyativna skladovi metodychnoyi kompetentnosti vchytelya pochatkovykh klasiv' [Theoretical and methodological foundations for the formation of competence of future teachers: normative and variational components of the methodical competence of the teacher of elementary school], *Pedagogika. Aktualnye nauchnye issledovaniya. Teoriya i praktika*, Poznan, part. 2, pp. 119-124.

8. Tamozhnjaja, EA 2010, 'Sistema metodicheskoy podgotovki uchitelja geografii v pedagogicheskom vuze v uslovijah modernizacii obrazovaniya' [System of methodical training of a teacher of geography in a pedagogical university in the conditions of modernization of education], *Doct.ped.n. abstract*, *Moskovskij pedagogicheskij gosudarstvennyy universitet*, Moskva.

9. Upatova, IP 2010, 'Tekhnolohiya vykorystannya robochykh zoshytiv z drukovanoju osnovoyu na riznykh etapakh navchannya yak sposib formuvannya profesiynoyi kompetentnosti maybutnikh fakhivtsiv' [Technology of the use of working notebooks with a printed basis at different stages of training as a way of forming the professional competence of future specialists], *Naukovyy chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova*, Seriya 17 *Teoriya i praktyka navchannya ta vykhovannya*, *Vydavnytstvo Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova*, Kyuyiv, iss. 14, pp. 188-192.

Стаття надійшла до редакції 05.01.2017р.